

Inhoud

Voorwoord 9

1 ALGEMENE BESCHOUWINGEN 11

Achter de haag 13
Woudreus in de voortuin 17
Ongewenste schaduw 19
Aangepaste tuin 22
Halve zon, halve schaduw 25
Brandend zand 26

2 GEMENGDE BORDER 29

Sering als kapstok 39
De bodem bedekt 41
Naar de bollen 43
Herbstfreude 49
Op eenzame hoogte 53
Breien in de border 56
Eenjarigen 58
Tweejarigen 61
Vroeg rijp – vroeg rot 64
Halfhard en halfzacht 65
Eeuwig groen 67
Blad boven bloem 70
Siergrassen 80
Varens 82
Bessen en bottels 84

3 PORTRETTENGALERIJ 89

Rozen	91
Kerstrozen	94
Dure planten	97
Magnolia's	99
Seringen	102
Instantplanten	103
Klimplanten	104
Riddersporen	117
Pioenrozen	118
Anemonen	121
Wolfsmelk	124
Primula's	129
Viooltjes	131
Hosta's	134
Salvia's	138
Irissen	141
Klaprozen	143
Geraniums	145
Ordinaire planten	147
Hortensia's	152
Daphnes	155
Schermbloemen	157
Asters	159
Floren	161

4 TECHNIEK 163

Snoeien	165
De juiste tijd	168
De smaak van meer	170
Gestekt en afgelegd	172
Zaaien	177
Mest	179
Afdekken	181

Geel	187
Rood	190
Blauw	192
Wit	195
Geur	196
Kindertuin	201
Snijbloemen	203
Alles dubbel	205
Ravijnen in de polder	207
Vlinders	211
Bloemenwei	215
Winter	217
Register	223

Voorwoord

‘Alweer een boek over planten,’ hoor ik u al roepen, ‘zijn er daar nog niet genoeg van?’ Die vraag heb ik mijzelf ook gesteld, want de afgelopen jaren zijn er zoveel boeken over planten en tuinen verschenen dat menige koffietafel er al onder bezweken is. Grofweg kun je die tuinboeken in twee groepen verdelen. Om te beginnen is er de veredelde catalogus, meestal bestaande uit grote foto’s en kleine onderschriften en – afhankelijk van de dikte – *Twee-, Drie- of Vierduizend Tuinplanten In Kleur* genaamd. Deze boeken geven veel informatie, maar scheppen een scheef beeld, omdat alleen de positieve kanten van een plant worden belicht. Riddersporen staan fier overeind, alsof de gedachte aan omwaaien zelfs nooit bij ze is opgekomen en in de rozen valt geen luis te bekennen. ‘Koop deze planten,’ had het onderschrift net zo goed kunnen luiden, ‘en plant er liefst dertig per vierkante meter.’ Daarnaast is er het genre waarin een bepaalde categorie van tuinen met plaatjes wordt verlucht. De titel luidt meestal *Artsentuinen in Nederland, Pastorietuinen in Zuid-Limburg*, of iets dergelijks. Ook hier wordt, door middel van schitterende foto’s, een rooskleurig beeld geschapen. Want nergens tussen de struiken loert winde of zevenblad om het pastorale beeld te verstoren. Zo’n border zou ik ook wel willen, denkt de lezer en hij verzinkt in zoete dromen, intussen vergetend dat in zijn eigen tuin de brandnetels zo hoog staan dat de schoffel er met gemak tegenaan blijft leunen.

Dit boek is anders. Geen droomtuinen en sprookjesplanten, want ik weet uit ervaring dat tuinieren een zaak is van vallen en opstaan, van gebroken nagels en vuile handen en van tegenslagen, waarna de triomf des te zoeter smaakt. Van slakken en luis, die van ons droomparadijs een nachtmerrie kunnen maken. Maar ook van momenten waarop je vermoeid maar innig tevreden in je tuinstoel achteroverleunt, terwijl hoog in de lucht de leeuweriken kwinkeleren en je vol verbazing denkt: Al dat moois heb ik gemaakt. Die ervaringen wil ik graag met u delen.

Het eerste hoofdstuk behandelt in kort bestek de aanleg van de tuin en de factoren die daarbij een rol spelen, zoals zon en schaduw, en droge of vochtige grond. Het belangrijkste is de factor tijd, en daarmee bedoel ik de tijd die u bereid bent aan de tuin te besteden. De tuin moet geen dwangbuis zijn, dus wie een drukke baan heeft en maar een uurtje per week aan tuinonderhoud kan besteden, moet zijn tuin daarop afstemmen. Als werken in de tuin een voortdurende race tegen achterstallig onderhoud wordt, dan is de lol er snel af.

In het tweede hoofdstuk komen de verschillende categorieën planten aan de orde waaruit een tuin is opgebouwd: rozen, bollen, bomen, een- en tweejarigen, struiken en klimplanten. Hoe meer variatie, hoe boeiender de tuin. Ook het karakter van al die verschillende planten komt aan de orde; zo heb je stevige planten en omvallers, kruipers, leuners en steuners. Planten zijn net mensen, wat dat betreft.

Het derde hoofdstuk bestaat uit een serie portretten van plantengeslachten die mij na aan het hart liggen. Dat kunnen bekende tuinplanten zijn, zoals campanula's, phloxen en riddersporen, of minder bekende, zoals wrangwortel en wolfsmelk. De portretten-galerij is allerminst compleet, want gebaseerd op mijn persoonlijke smaak en deskundigheid. Als klimplanten meer aandacht krijgen dan veronica's, dan is dat omdat ik klimplanten leuker vind.

Hoofdstuk vier behandelt ernstige zaken, zoals zaaien en stekken, snoeien en de juiste planttijd. Taaie kost – maar het is een kort hoofdstuk. In hoofdstuk vijf ten slotte, gaat het over uiteenlopende zaken als kleur en geur, snijbloemen en dubbelbloemigheid. Ook komen de bloemenweide, de rotstuin en de kindertuin aan bod. En een groep planten die ik misschien wel het leukste vind van allemaal: vlinderplanten. Want dan is de tuin op zijn mooist – wanneer het krioelt van de hommels, bijen en vlinders.

Twee woorden die u in de tekst voortdurend zult tegenkomen zijn variëteit en cultivar. Ik gebruik die termen door elkaar. Botanisch gezien is dat niet correct. Een variëteit is een afwijking van een wilde soort en een cultivar is een cultuurvariëteit, een afwijking die bij het kweken van een plant is ontstaan. In de tuin is dat onderscheid echter niet van belang. En ik ben tuinman; geen botanicus.

ALGEMENE BESCHOUWINGEN

Achter de haag

Laten we beginnen met de haag. Veel mensen zien hun tuin graag omheind, want in onze cultuur speelt de behoefte aan privacy een grote rol. De omheining kan bestaan uit een muur (= schreeuwend duur), een schutting of een haag. Helaas helpt geen van drieën tegen de geur van verbrand vlees, die er 's zomers vaak voor zorgt dat de tuin alleen met een gasmasker op te betreden valt. Maar dat terzijde. Wie het geld ervoor overheeft, kan een muur bouwen. Dat heeft grote voordelen, want met een muur krijg je er een groot stuk verticale tuinruimte bij. Vooral een muur op het zuiden opent allerlei perspectieven op het telen van druiven, vijgen en ander uitheems fruit. Denk wel aan een goede fundering. Pas ook op met het ommuren van kleine tuinen, die al gauw op de luchtplaats van Alcatraz kunnen gaan lijken. Het alternatief voor de gewone man is de schutting, die, geschilderd in een neutrale kleur, beslist niet lelijk hoeft te zijn. Maak hem wel stevig, zodat hij niet na zijn eerste lustrum onder de blauweregen bezwijkt. Wie door groen omsloten wil zijn, zal kiezen voor een haag. Als u een haag gaat planten, bedenk dan dat hij ruimte inneemt, zodat u uw tuin verkleint. Zelfs de smalste haag wordt al gauw een meter breed. Ook moet een haag van tijd tot tijd worden geknipt. De ligusterhaag moet liefst vier- tot zesmaal per jaar worden geschoren om niet tot groteske vormen uit te dienen. Weliswaar heeft de opkomst van de elektrische heggen-schaar een flinke arbeidstijdverkortung teweeggebracht, maar toch blijft het knippen van hagen voor de meesten tot de vervelendste routinewerkzaamheden behoren. Natuurlijk zijn er goede redenen voor de overweldigende populariteit van de liguster: de struik is goed winterhard, groeit als kool (vandaar het vele knippen) en is weinig kieskeurig wat grondsoort betreft.

Snelle groei is vaak het belangrijkste argument waardoor de keuze van een haag wordt bepaald. We willen allemaal zo snel mogelijk 'dicht zitten'. Maar bedenk wel dat die snelle groei van voordeel tot nadeel wordt wanneer de haag zijn uiteindelijke hoogte heeft be-

reikt. Hij reageert niet op het commando 'Stop'. Een haag die wat minder snel groeit, is later veel gemakkelijker bij te houden.

Een beukenhaag vergt weinig onderhoud. Geen razendsnelle groeier, de beuk, hoewel je bij goede bemesting toch wel op een halve meter per jaar mag rekenen. (Vaak wordt vergeten dat hagen, net als alle andere planten in de tuin, mest en water nodig hebben. Bij haagbomen, die vlak naast elkaar geplant worden, ontstaat er een moordende concurrentie, die een goede verzorging juist extra belangrijk maakt.) De beuk hoeft maar eens per jaar geknipt te worden, zo tegen het einde van de zomer. Beukenhagen houden 's winters hun blad vast, wat door velen als een voordeel wordt gezien, hoewel ik ook mensen ken die van al dat dorre bruin nogal melancholiek gestemd raken. Het enige nadeel van de beukenhaag is dat het blad uiteindelijk loslaat op het moment dat we er niet op zitten te wachten: net nadat je in het voorjaar de hele tuin hebt opgeruimd.

De beuk wordt nogal eens verward met de haagbeuk, die, zoals de naam al doet vermoeden, ook geschikt is voor hagen, maar tot een heel andere familie behoort – die der berken. De haagbeuk groeit wat sneller dan de gewone beuk en vormt een even ondoordringbare haag. In mijn ogen heeft de haagbeuk net iets minder klasse dan de beuk, maar hij kan een goed alternatief zijn op al te natte grond, waar de beuk niet dol op is. Zowel de beuk als de haagbeuk hebben een roodbladige variëteit, die men geraffineerd kan gebruiken om een egaal groen vlak op toevallige wijze te onderbreken. Ook kunnen zij op een artistieke manier worden gemengd met taxus en/of hulst, waardoor een heg ontstaat die 's winters veel weg heeft van een Perzisch tapijt. Trouwens – indien ik u er nog niet van overtuigd heb dat u uw ligusterhaag onmiddellijk moet rooien –, ook die kan opgevrolijkt worden door er een paar andersgekleurde heesters in te laten verdwalen.

Op droge zandgrond zou men een haag kunnen planten van *Cornus mas*, de gele kornoelje, een heester die zich willig naar de snoeischaar schikt en die vroeg in het voorjaar overdekt is met frisgele bloemen. Een romantisch effect bereikt u wanneer u tussen de kornoeljestruiken egelantieren en kamperfoelie plant, die zonder bezwaar tegelijk met de haag kunnen worden geknipt. Ook hagen van meidoorn en veldesdoorn kunnen op deze manier worden opgefleurd. Uw haag zou zelfs uit louter rozen kunnen bestaan; vooral

de grotere struikrozen, zoals ‘Penelope’ en ‘Buff Beauty’ zijn hiervoor geschikt. Bedenk wel dat wieden onder rozen geen pretje is en begin vooral met onkruidvrije grond.

Natuurlijk zijn er ook andere dan esthetische redenen waarom men een haag zou willen planten. Wie, om maar eens iets te noemen, knarsetandend moet toezien hoe zijn tuin bevuild wordt door de huisdieren van zijn burens, zal het worst wezen hoe de haag eruitziet, zolang hij maar een ondoordringbare barricade vormt. De scherpedoornde *Berberis stenophylla* slaagt er over het algemeen wel in om dieren uit de tuin te weren, zij het dan dat een berberishaag – vooral binnen de bebouwde kom – ook fungeert als vangnet voor chipszakjes en ander klein vuil. Wie niet van berberis houdt, zou de botanische rozen *Rosa nitida* of *Rosa rugosa* kunnen proberen.

Degene die een haag vooral uit overwegingen van privacy plant, zal meestal kiezen voor een haag die ’s winters groen blijft. Ik vind dat saai, zo’n heg die er ’s zomers en ’s winters hetzelfde uitziet, maar ik kan mij zonder moeite in uw situatie inleven. Laat ik beginnen met twee waarschuwingen: neem nooit hulst; wie ooit naast een hulsthaag heeft moeten tuinieren, zal het met mij eens zijn dat het afgevallen hulstblad met zijn stekels door de meest solide tuinhandschoenen heen prikt en alle tuinplezier vergalt. Wilt u met alle geweld toch hulst (*Ilex*), neem dan een stekelloze variëteit. Die bestaat. *Ilex aquifolium*. ‘Laurifolia’ en ‘J.C. van Tol’ hebben gaafrandig blad. Neem ook nooit de Leyland-cipres (*Cupressocyparis leylandii*). Die is geschikt als windkering rond een voetbalveld, maar niet voor een normale tuin. De zo geroemde sterke groei van de Leyland-cipres – het verkoopargument waarmee men probeert u deze conifeer aan te smeren – is namelijk niet te stuiten wanneer uw haag de gewenste grootte heeft bereikt. Als noodmaatregel wordt dan nog wel eens de top uit de cipres gezaagd, maar op den duur valt toch niet te voorkomen dat hij tot een ware woudreus uitgroeit. Voor een handelbare coniferenhaag kunt u beter een keuze maken uit de talloze variëteiten van de dwergcipres (*Chamaecyparis lawsoniana*). De kleur van de naalden is groen, blauwgroen of geelgroen. Gewoon groen geeft meestal de beste achtergrond voor de rest van de tuin. Mijn favoriet is ‘Green Hedger’ – voorjaarsachtig groen, zelfs op een druilerige decemberdag.

De klassieke haagconifeer is *Taxus baccata*. Al eeuwenlang beproefd en in orde bevonden. *Taxus* is niet goedkoop, maar maakt een gedistingeerde haag. Eenmaal knippen per jaar is genoeg. Zet er twee op een strekkende meter en geen drie of vier, wat de gretige verkoper u vaak zal aanraden. En koop niet per abuis *Taxus media* ‘Hicksii’, waarvan het sombere groen uw tuin op een rusthof zal doen lijken. Plant geen *taxus* op drassige grond; dat is weggegooid geld. Is de grond te nat voor *taxus* – en voor de meeste andere haagbomen – dan kunt u uw toevlucht nemen tot *Metasequoia glyptostroboides*, een bladverliezende conifeer die pas in 1941 in China ontdekt is. Op de naam moet u even goed oefenen, zodat u hem tijdens een tuinfeestje vlot van de tong kunt laten rollen. *Metasequoia* is een snelle groeier en tweemaal per jaar knippen is geen overbodige luxe. En nu ik het toch over bladverliezende coniferen heb, ook de gewone *larix* kan als haag worden aangeplant. Een mooi voorbeeld vindt u in Dedemsvaart, in de tuinen van Mien Ruys. De kleur van *larix* is onovertroffen: chartreuse in de lente en champagne in de herfst. Voor de zomer kan ik zo snel geen alcoholische vergelijking bedenken.

De laatste jaren wordt er nogal eens propaganda gemaakt voor de toepassing van bamboe als haag. Het kan, en het kan zelfs heel mooi zijn, wanneer de juiste soorten worden gebruikt. Het meest geschikt zijn *Arundinaria nitida* en *Arundinaria murielae*. Beide blijven ’s winters min of meer groen en worden twee tot drie meter hoog. Als het mooi weer is, wuift bamboe sierlijk in de zomerbries, maar na een regenbui worden de halmen zo zwaar dat ze metersver overhangen. Houd dus in ieder geval een paar meter ruimte tussen de bamboehaag en het pad naar de voordeur.

De mooiste haag die ik ooit gezien heb, was een klimophaag. Eenvoudig en goedkoop te maken door een hek van de gewenste hoogte met klimop te laten begroeien. Tegen de tijd dat het hek verroest of verrot is, is de klimop stevig genoeg om op eigen benen te staan. Snel gaat dat niet, maar wie geduld heeft zal ruim beloond worden. Wie geen geduld heeft plaatse een schutting, en morse carbolineum op zijn broek.